

20. Han forudså i 1920, at Tyskland igen ville blive en international faktor, som man måtte regne med«. Derved viste han sig som en virkelig statsmand, thi en sådan kendes på, »at han går med tiden men mod strømmen«. Det er jo så sandt, som det er skrevet. Måske kunne der være gjort den tilføjelse, at Hanssen ikke havde været ene om at udøve denne fremsynede statsmandsgerning.

Men lad nu dette ligge og lad os i stedet glædes ved, at dette storværk har fundet sin harmoniske afslutning i konstateringen af, at afgørelsen i 1920 var en af de store og kloge handlinger i Danmarks omtumlede historie.

Viggo Sjøqvist

Kai Moltke: *Pengemagten og Kongekuppet i 1920*. (Forlaget Skipper Klement, 1979). 282 s.

Kai Moltkes sidste pjece, udsendt før forfatterens død, er et opkog af de komplot- og sammensværgelsesforestillinger, som han siden 1920'ernes begyndelse nærede omkring Påskekrisen i 1920, og som han selv opfattede som en marxistisk analyse. Kort fortalt går disse forestillinger ud på, at afskedigelsen af ministeriet Zahle blev iværksat for herved at forpurre en dansk-sovjetsk overenskomst, som udenrigsminister Erik Scavenius stod over for at skulle ratificere, og som ville have bragt Danmark umådelige fordele. I særdeleshed ville denne overenskomst have reddet Transatlantisk Kompagni og dermed Landmandsbanken fra at krakke. Skurken i dramaet, ØKs chef H. N. Andersen, fik kongen til at afsætte den radikale regering for at ramme en besværlig konkurrent, nemlig Transatlantisk Kompagni.

Det er en spændende og dramatisk historie, og mange har da også i tidens

løb ladet sig besnære af den og af det påståede hemmelige materiale, den hviler på. Desværre er historien dog helt uden substans, og den bygger på et sammensurium af forfalskede kilder, en række elementære misforståelser og en solid uvidenhed om helt fundamentale forhold. Tage Kaarsted tilbageviste allerede i sin disputats om Påskekrisen fra 1968 Moltkes konstruktioner, idet han påpegede de mange logiske brist heri. Jeg har selv adskillige gange behandlet historien i dens forskellige versioner (bl.a. i *Historisk Tidsskrift*, 78 (1978), i min disputats Danmark og det russiske spørgsmål 1917-1924 (1979) og i Påskekrise og Ruslandsforhandlinger. Sammenhæng eller sammentræf? Historiske kilder. Red. af Rudi Thomsen (1979)) og skal derfor her nøjes med en kort karakteristik af pjecen.

Skriftet falder i to dele; på de første ca. 145 sider er det især undertegnede, der bliver taget under behandling, mens Kaarsted må holde for på de resterende sider. Der er tale om en underlødige og plat pamflet med Moltke i rollen som historieteoretiker og den historiske videnskabs lære- og tugtemester. Både Kaarsted og undertegnede betegnes som 'systemhistorikere', hvilket jo betyder en påstand om bevidst videnskabelig uhæderlighed. Jeg beskyldes for tilsløringsmanøvrer, fiduser, kneb, undertrykkelse af kildemateriale, fusk, vilkårlig sortering, mirakeltrick og for at udbrede 'fatale dogmer', der spreder forvirring. Samtidig beskyldes jeg dog også for naivitet, ja for at lide af en hjernedefekt. Alt dette karakteriserer jo forfatteren mere end noget andet. Og i det hele taget er det som kilde til Moltkes forestillinger om diverse ting, pamfletten kan siges at have interesse. Som fremstilling er den uden værdi: et håbløst konglomerat af misforståelser, fordrejede referater og

antydninger af at sidde inde med betydningsfulde og afslørende oplysninger. At tage stilling til alt dette er formålsløst.

Det er forbløffende og tankevækkende, at der stadig er universitetsuddannede historikere, der kan tage disse primitive konstruktioner alvorligt, ja tilmed besmykke dem med etiketter som 'marxistisk' og 'materialistisk' samt give udtryk for, at der er det særlige ved marxistisk teori, at den gør det muligt at operere med teser, som ikke kan bevises ved hjælp af kildemateriale. Men også dette tjener jo især til at karakterisere ophavsmændene og kvinderne til sådanne udtalelser.

Pjecen har intet register, men er forsynet med nogle udmærkede fotografier af nogle af dramaets hovedpersoner.

Bent Jensen

Margrethe Spies (red.): *Adel og borger, præster og bønder*. Danske hjem i tyverne og trediverne. (Vinten, 1978). 283 s.

Under redaktion af Margrethe Spies udsender Vintens Forlag i disse år en række erindringsbøger, hvor mere eller mindre kendte danskere fortæller barndomserindringer. Det er løst og fast og ganske ustruktureret og dermed uden megen interesse for historikere, især da privatismerne helt tager overhånd. Den litterære værdi veksler med bidragsydernes talent. Den er høj, når Lis Møller ukunstlet, men professionelt giver et menneskeligt dokument; i andre tilfælde er indlæggen langt fra tryksværtens værd.

Ib Gejl

Hans Martens: »Danmarks ja, Norges nej. EF-folkeafstemningerne i 1972«, Dansk Udenrigspolitisk Instituts skrifter nr. 6. (Munksgaard, 1979). 242 s.

Dette er ikke bogen om EF-folkeafstemningerne i Danmark og Norge i 1972, men det er en særdeles anbefalelsesværdig bog om EF-modstandernes organiserede deltagelse i komplicerede beslutningsprocesser, der i Danmark resulterede i et »ja« den 2. oktober, ugen efter det norske »nej«. Bogens erklærede hensigt er ikke at forklare disse afstemningsresultater, »men derimod at klarlægge nogle aspekter ved ad hoc organisationernes deltagelse« dvs. folkebevægelserne mod EF.

Hans Martens fortæller først den spændende historie om, hvorledes og hvorfor det i Danmark og Norge blev besluttet at holde folkeafstemning for at afgøre spørgsmålet om EF-medlemskab. Til trods for megen tilsyneladende lærd juridisk spilfægtning om folkeafstemningernes statsretlige grundlag og virkninger var de politiske beslutningsprocesser gennemskuelige. I begge lande gik EF-spørgsmålet på tværs af det etablerede partipolitiske landskab og splittede de regerende socialdemokratier i tilhængere og modstandere. Folkeafstemning var et velegnet middel til at isolere EF-spørgsmålet fra det kendte konglomerat af politiske »issues«, der formede den partipolitiske magtkonstellation. Martens er klar og grundig i sin analyse heraf, medens han med J. O. Krag som hovedkilde nok gør spillet om datoerne for de to folkeafstemninger mindre fatalt end rigtigt er.

I begge lande organiserede EF-modstanderne sig i folkebevægelser mod EF, danskerne tøvende og indbyrdes stridende, nordmændene resolut og effektivt. I kapitlerne om folkebevægelse